

Екслібрис в освітніх виданнях

Вінніченко О. О., Мацюцька Я. Р.

магістрантки

ПНПУ імені В.Г. Короленка

sasha.vinnichenko.97@ukr.net

yana_22021997@i.ua

Екслібрис (від лат. *ex libris* – із книг) – це книжковий знак у вигляді мініатюрної графічної картинки (може бути у формі штемпеля або паперового ярлика), котрий засвідчує приналежність книги певній особі чи бібліотеці, товариству або установі [2].

Екслібрис містить інформацію про соціальний і професійний статус власника книги, його захоплення, естетичні вподобання. Одночасно він відтворює погляд художника на індивідуальність бібліофіла. Книжку з її власником пов'язує книжковий знак, відображає його вподобання, творчу думку та індивідуальність художника-гравера, дає цікаву інформацію про мистецтво і культуру відповідної епохи. [2].

Попередниками екслібрисів (протоекслібрисами) були відтиски печаток (XXIII ст. до н.е.) з піктографічними написами власників глиняних табличок в стародавній державі Межиріччя – Аккаді, єгипетських фараонів (XV–XIV ст. до н.е.), асирійського царя Ассирії Ашшурбаніпала (669–633 рр. до н.е.). Одним із перших в Україні вважається протоекслібрис у вигляді герба, що прикрашав рукописний Київський Псалтир 1397 р. [1].

В епоху Середньовіччя стало традицією власницькі написи на книгах починати словами: «*Ex libris*». Далі зазначалися ім'я та прізвище власника книги на латині або назва монастиря, бібліотеки тощо [1].

Із часом екслібриси змінювали свою форму, стиль, але ідея залишилася незмінною. У давнину це були просто написи в книжках, пізніше екслібрис поширився у вигляді невеликої художньо виконаної паперової етикетки, яка клеювалася у книгу. У наш час популярності набуває екслібрис у вигляді звичайної печатки, яка ставиться на першій сторінці книжки. Але ж розробка малюнку, який би відповідав необхідному значенню – найголовніше завдання митця.

У XX – на поч. XXI ст. екслібрис втратив прикладне значення і еволюціонував у витвір мистецтва та об'єкт колекціонування (відомі колекції П. Амбура, К. Болсуновського, Б. Вілінбахова, І. Крип'якевича, Л. Куріса, С. Сильванського, С. Фортинського та ін.). Створено музеї екслібрису, існують міжнародні асоціації колекціонерів і художників цього знаку. З 1994 р. Україна є членом Міжнародної асоціації товариств екслібрисистів FISAE (існує з 1966 р.) [1].

Загалом, екслібриси поділяють на декілька видів. За змістом розрізняють сюжетні, гербові, вензельні, шрифтові та універсальні екслібриси. Існують різноманітні техніки їх виконання: дереворит,

шовкографія, ліногравюра, цинкографі, туш, перо літографія, олівець, комп'ютерна графіка (за допомогою векторних графічних редакторів).

Нами було зроблено дослідження екслібрисів, які показують приналежність книги певній особі чи установі. Зупинимося на останньому. В університетах, на факультетах чи кафедрах з року в рік традиційно проходять конференції, результатом яких є збірники напрацювань викладачів та студентів. Для того, щоб узявши книгу до рук, відразу зрозуміти чия вона, можна використати авторський екслібрис, наприклад, факультету чи університету.

На рисунку 1 представлені варіанти таких екслібрисів (вензельний та шрифтовий). У першому випадку ми бачимо аббревіатуру факультету, якому належить збірник, і використані шрифти та вензеля різних форм. Наступне зображення ілюструє екслібрис університету, а саме аббревіатуру вишу.

Рис. 1. Приклади екслібрисів

Схожі екслібриси можна створити у таких середовищах як Paint, Microsoft Word, Adobe Illustrator, Corel Draw, Adobe Photoshop тощо.

Отже, використання екслібрисів у освітніх виданнях є досить вдалою ідеєю, адже таким чином автор книги зацікавлює свого читача, робить оригінальним свій «витвір». Окрім цього екслібрис – це спосіб відзначити виш або ж факультет, як у даному випадку, зарекламувати його серед читачів (тобто це ще й профорієнтаційний аспект). Тому авторам освітніх видань і не тільки варто замислитися над створенням авторського екслібрису книги, котрий буде враховувати всі вище згадані аспекти.

Список використаних джерел

1. Амеліна Л. Екслібрис зі збірки НХМ України // Пам'ятки України / Л. Амеліна. – 2012. – № 9. – С. 6–11.
2. Соколов В. Український екслібрис у контексті світової історії книжкового знака // Бібліотечна планета / В. Соколов. – 2014. – № 2. – С. 21–24.